

Waterweg, en lieten ze zich op het strand goed bekijken, veel beter dan met winderig weer. Ouden en jongen trokken samen, de jongen waren voor het merendeel juist in het overgangsstadium tussen kuiken en vogel; ze werden nog voortdurend door de ouden gevoerd, maar hadden toch zelf al lust, om, boven het water gekomen, met de kop omlaag naar prooi uit te zien. Veel verder kwam het in de meeste gevallen nog niet, maar heel enkele malen hebben we in deze tijd een jong zelf een vis zien vangen. Wanneer een oude een visje had gevangen, at hij dat lang niet altijd zelf op, maar kwam er roepend mee rondvliegen. We volgden een aantal malen zulk een visjesvogel, om te weten te komen, aan wie de visjes gevoerd werden. Dikwijls was er een jong in de buurt, dat steeds om de vissende oude bleef vliegen, zich nooit verder dan een meter of tweehonderd van hem verwijderend. Zodra de oude dan wat gevangen had, en dat niet zelf opat (we meenden te merken, dat de oude steeds zwijgend doorvloog, als hij het visje zelf opat, maar dadelijk na het bovenkomen begon te roepen, als hij het wilde voeren), kwam het jong op hem af, en streek in zijn buurt op het water. De oude kwam dan hier ook en reikte hem het visje over, waarna hij opnieuw ging vissen. Dikwijls echter was er in de buurt van de oude geen jong te bekennen, en dan ging hij, met zijn juist gevangen visje in de snavel, luid roepend rondvliegen over het slik en het ebstrand. Hierbij vloog hij niet doeleloos rond, maar richtte zich steeds naar een der troepen sterns die op het ebstrand zaten; boven zulk een troep, die gewoonlijk enige honderden dieren sterk was, cirkelde hij al roepend rond. Verscheidene jonge sterns begonnen dan te bedelen en dan streek hij bij één er van neer, dikwijls na verscheidene anders gepasseerd te hebben, en voerde hem. Nog opvallender was het, als hij niet neerstreek, maar na enige cirkels boven de troep te hebben beschreven, weer wegvloog. Dan was het aardig te zien, hoe hij direct koers zette naar een andere sterntroep, honderden, soms meer dan duizend meter verder op het uitgestrekte strand, en hier weer ging cirkelen. Soms voerde hij dan hier ook nog niet, en ging weer verder. Meestal streek zulk een vogel dan tenslotte bij een jong neer en voerde het meteen, zonder aarzeling. Het gebeurde ook wel, dat hij na lang zoeken met het visje naar zee vloog, het even in het water doopte en dan opat in de vlucht. Soms ook maakte een stern-met-visje aanstalten, bij een jong te dalen, maar besloot op het laatste ogenblik, waarschijnlijk daartoe door opdringerig bedelende andere sterns in de buurt genoopt, toch door te vliegen, precies zoals men dat steeds in een broedkolonie van Grote Sterns ziet, als er jongen zijn. We zagen den zulk een vogel telkens en telkens weer een wijde boog beschrijven, soms zelfs helemaal naar zee vliegen, en dan weer bij hetzelfde jong terugkeren, ook wanneer dit jong onderdehand zijn plaats iets gewijzigd had. Helaas konden we dit „natuurlijke experiment” nooit met een verplaatsing over een behoorlijke afstand te zien krijgen; het jong was in de gunstigste gevallen nog maar enkele meters verhuisd, en had temidden van de overige sterns nog ongeveer dezelfde positie. We kregen nl. door deze waarnemingen sterk de indruk, dat de oude sterns hun jongen temidden van honderden anderen met zekerheid herkennen, en zouden slechts in één geval volkomen zekerheid hierover kunnen krijgen, nl. wanneer de oude steeds naar eenzelfde jong zou blijven terug te keren, nadat hijzelf zo ver was weggevlogen, dat hij de troep uit het oog zou hebben verloren, en het jong onderdehand aanzienlijk van plaats zou zijn veranderd. Lukte dit experiment ons in extreme vorm dan al niet, toch lijkt het ons na deze waarnemingen heel waarschijnlijk, dat de oude sterns hun eigen jongen ook op de trek nog een tijd bij zich houden en goed temidden van andere, eveneens bedelende jongen weten te herkennen.

Leiden, Sept. 1935.

N. TINBERGEN.

Late Gierzwaluw en Kruisbekken. Den 4en October l.l. zag ik hier nog één Gierzwaluw; zij vloog tusschen een troepje Boerenzwaluwen. Dit is dunkt me een vrij late datum voor dezen vogel. Verder zag ik den 21sten October l.l. nog één Boerenzwaluw, sinds 12 October heb ik hier geen enkele Boerenzwaluw meer gezien, zoodat dit dus ook een vrij late is.

Evenals op verschillende plaatsen in ons land, zagen wij bij ons den 25 Juni l.l. ook eenige Kruisbekken, het was een troepje van tenminste 6 à 7 stuks 1 oud ♂ was eronder, de andere waren ♀♀ of jongen. Misschien een paar ouden met jongen? Na dien datum hebben we er telkens nog eenige gezien tot 8 Juli, nadien hebben we geen enkele meer gezien. We zagen er toen nooit meer dan drie tegelijk op verschillende plaatsen bij ons in de buurt, 30 Juni zagen we een ♀ bezig met een denneappel, eerst trok zij met den snavel het bovenste gedeelte van den appel stuk om er de zaden uit te halen, daarna trok ze hem met den snavel van den tak af en pakte hem toen in de pooten om hem zoo verder te bewerken. Het dier was niet schuw, we konden tot op enige meters naderen, zonder dat het wegvloog.

Eibergen. B. 82.

H. F. KUPPER.

Boomvalk broedt in Amsterdam. Het zal U ongetwijfeld veel genoegen doen te vernemen dat de Boomvalk in Amsterdam broedt op de Nieuwe Ooster Begraafplaats. Toen ik Zaterdag j.l. bezig was met het verzamelen van Dipteren, hoorde ik boven mij plotseling een luid „kli kli”

en in de richting van het geluid kijkend, ontwaarde ik twee boomvalken die elkaar spelend achtervolgden. Deze waarneming verheugde mij zeer, aangezien in 1935 dit hier het eerst broedend werd aangetroffen en dus scheen de broedplaats nogal in den smaak gevallen te zijn. In de periode van 10 jaar dat ik deze Begraafplaats bezocht, werden door mij o.a. de volgende soorten al of niet broedend geconstateerd: Ekster, Wielewaal, Appelvink, Sijsje, Goudvink, Keep, Vuurgoudhaantje, Pestvogel, Fluiter, Zwartkop, Draaihals, IJsvogel, Boomvalk, Torenvalk, Houtsnip. Groote Lijster broedde in 1934. Ransuil komt iederen winter. Alle gewone soorten zijn natuurlijk ook aanwezig. Uit deze lijst blijkt, dat geen enkele vogelsoort voor Amsterdammers onbekend hoeft te zijn, daar ook de zeldzamere zich regelmatig vertoonen. Amsterdam, 25 Mei 1936. W. J. KABOS.

Ja, dat komt uit. Een Amsterdammer kan tegenwoordig binnen de grenzen van zijn gemeente in den loop van het jaar wel 200 soorten van vogels waarnemen. JAC. P. TH.

Overwinteren van den Kemphaan? Volgens Van Oordt en J. Verwey „Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten”, trekt de kemphaan (*Phylomachus pugnax* L.) in den herfst door van einde Juli tot September, enkele later, tot in November en zelfs tot einde December en komt terug in het voorjaar vanaf de tweede helft van Maart. In 1935 nam ik echter op 3 Febr. 12 ex. waar in een weiland bij Zunderdorp. Ook deze winter heb ik verschillende waarnemingen van den kemphaan gedaan, die hieronder volgen.

Op 12 Dec. 1935 verzamelden zich ongeveer een 90 ex. in den Amsterdammerpolder, vermoedelijk om er den nacht door te brengen. 2 Jan. 1936 waren er op dit terrein 6 ex. en op 4 Jan. een twintigtal. 25 Jan. bevonden er zich 12 ex. op den Rothoek, 26 Jan. 10 ex. Op 9 Febr. waren er, ondanks dat de Rothoek grootendeels dichtgevroren lag, 10 ex. Ze stonden met 8 zwarte ruiters op het ijs. 13 Febr. nam ik onder Zaandam 2 ex. waar. Alles lag dicht en er werd zelfs op den Rothoek nog schaatsengereden. Op 17 Febr. waren er op den Rothoek 2 ex., 19 Febr. ineens ongeveer 30. 21 Febr. naar schatting 50 ex., 23 Febr. evenzoo 50 ex. Op 29 Febr. weer ongeveer 30; 4, 7 en 8 Maart ongeveer 30 ex. J. E. SLUITERS.

De Kleine Plevier. Dit jaar werd de eerste kleine plevier op 22 Maart op het Oostzanergat waargenomen. Op 25 Maart 2 ex. in den Amsterdammerpolder. Vermoedelijk waren dit door trekkers.

April 1936.

J. E. SLUITERS.

Viscum in N. Limburg. Op $\pm$ 10 km van Venlo, ten W. van de Maas (nadere plaatsaanduiding is om begrijpelijke redenen ongewenst) zit een enorm exemplaar van *Viscum album*: de maretak, op een Canada-populier. Er is dus weer een groeiplaats buiten het Krijtdistrict gevonden. GARJEANNE.

Lycopodium-onderzoek. In de omgeving van Venlo (vrij ruim genomen) komen voor: *Lycopodium clavatum*: vrij algemeen; in enkele dennebossen. ten O. van de Maas zeer veel, zelfs zó, dat men van een *Lycopodium*-tapijt zou kunnen spreken.

L. inundatum, vrij algemeen; op de geschikte plekken zoals gewoonlijk in talrijke exemplaren. De voortgaande ontginningen in Limburg doen echter de „geschikte” plekken steeds meer schade.

L. complanatum var. *chamaecyparissus*. Op de Grote Heide bij Venlo (waar ook *Erica cinerea* voorkomt) niet zeldzaam. Verder zijn mij O. van de Maas nog een tiental plekken bekend (van Well tot Swalmen) waar deze plant voorkomt. Venlo. GARJEANNE.

Bijenorchis op Schouwen. Drie jaar geleden ontdekte Leen van Donge bij Brouwershaven een groeiplaats van de bijenorchis. Ongeveer dertig exemplaren telde hij toen op een hooilandje. Het heeft zijn voordeel een dergelijke vondst te verzwijgen. Maar al te goed weten plantenliefhebbers raad met een mooi en zeldzaam plantje! Maar in dit geval zijn het niet in de eerste plaats zij, die het bestaan van de bijenorchis bedreigen. Het zijn meest argeloze wandelaars en bloemenplukkende kinderen die het plantje meenemen. Alleen verdieping van de belangstelling bij het publiek zou hier misschien kunnen helpen. Het aantal gaat hard achteruit. Meer dan vijftien konden we er dit jaar niet vinden.

Wassenaar, Juli '36.

B. v. N. J. T. P.

Bijenorchis.